

Sebastian Rumpel

II LO w Raciborzu

ROLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W BUDOWANIU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Streszczenie (abstrakt): W artykule podjęto próbę przeanalizowania roli organizacji pozarządowych (stowarzyszeń, fundacji), patrząc na nie przez pryzmat różnych doktryn politycznych jak i biorąc pod uwagę lokalną sytuację prawną w Rzeczypospolitej Polskiej. Omówione zostały kluczowe różnice w definiowaniu organizacji pozarządowych w aspekcie podejścia tychże do relacji obywatel versus państwo.

Słowa kluczowe: społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, doktryny, prawo, Polska

THE ROLE OF NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN THE BUILDING OF CIVIC SOCIETY

Abstract: The article considers the impact of non-governmental organizations (foundations, associations) through the lens of various political doctrines and taking into account the local context of the Polish law. The work describes the key differences among those doctrines and in their approach to their respective citizen-state relation.

Keywords: civic society, non-governmental organizations, doctrines, law, Poland

Wstęp

W świetle dzisiejszych wydarzeń, w czasie, w którym instytucje państwowe są pod dużą presją, szczególnie widoczna jest działalność organizacji pozarządowych. Wspomagają one zmagania państwa poprzez darowizny finansowe jak i materialne. Aby w skuteczny sposób określić rolę organizacji pozarządowych w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego, rozpoczniemy od analizy związku między państwem a społeczeństwem w świetle różnych doktryn politycznych. Następnie poddamy analizie podstawę prawną organizacji pozarządowych w Polsce, zwracając uwagę na ich kompetencje, łatwość ich rejestracji czy też ochronę sądową jaka im przysługuje. Na koniec dokonamy rozpatrzenia praktycznych form działania stowarzyszeń i fundacji i zinterpretujemy także dane Głównego Urzędu Statystycznego.

Organizacje pozarządowe a doktryny polityczne

Analizę roli organizacji pozarządowych w społeczeństwie obywatelskim rozpoczniemy przeglądem podejścia doktryn politycznych do relacji między państwem a społeczeństwem.

Doktryna liberalna jako najwyższą wartość stawia sobie wolność człowieka, kładąc nacisk na indywidualizm jednostki. Społeczeństwo w doktrynie liberalnej jest jedynie sumą jednostek, z czego każda z nich jest od społeczeństwa ważniejsza. Według doktryny liberalnej człowiek powinien mieć całkowitą wolność i to właśnie z własnej inicjatywy czynić świat lepszym.

Konserwatyzm swoimi naczelnymi zasadami czyni poszanowanie dla istniejącego stanu rzeczy, zachowania porządku, ładu, którego zasady określane są przez tradycję i religię. Konserwatyzm zakłada, że jednostka ludzka jest jednostką słabą, kieruje się w swoich działaniach wartościami stojącymi w przeciwieństwie do postawy liberalnej, i stanowiącymi jedną całość, budując się wedle zasady hierarchiczności. Postęp w mniemaniu konserwatyzmu winien odbywać się w sposób nienaruszający tradycji.

Koncepcje komunistyczne zakładają zastąpienie własności prywatnej własnością kolektywną, a władza nieograniczona sprawowana jest przez wodza i jego partię. Doktryna komunistyczna przewiduje możliwość ograniczenia wolności jednostki i stosowania terroru. Państwo wedle zasad komunizmu pełni funkcję państwa opiekuńczego, przez system świadczeń socjalnych i walkę z bezrobociem.

Socjaldemokracja stanowi syntezę socjalizmu reformistycznego i rewolucjonistycznego, odrzucając jednak walkę klas i dyktaturę proletariatu. Doktryna socjaldemokratyczna uznaje instytucje istniejące w ramach systemu demokratycznego za wystarczające dla osiągnięcia przez większość swoich celów. Państwo socjaldemokratyczne powinno kontrolować gospodarkę, dbając również o najuboższe grupy społeczne. Pluralizm społeczny i polityczny jest jedną z najważniejszych wartości tej doktryny, zakładając aktywne uczestniczenie jednostek w życiu społecznym i politycznym.

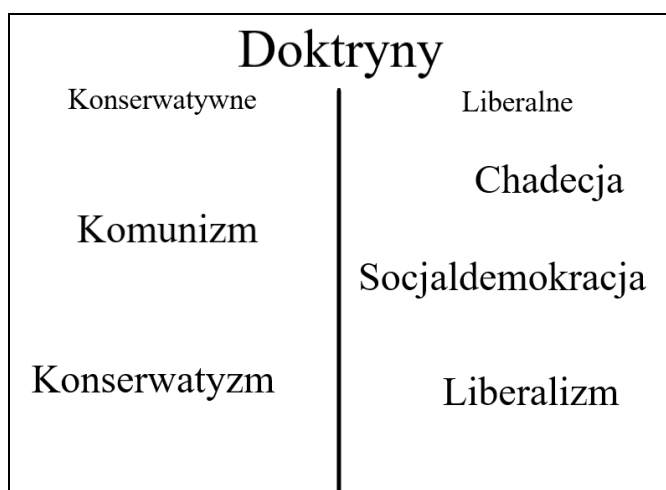
Chrześcijańska demokracja oparta na nauce społecznej Kościoła głosi zasadę subsidiarności państwa, wedle której państwo powinno rozwiązywać tylko te problemy, które leżą poza sferą wpływów jednostki działającej samodzielnie lub w lokalnej grupie społecznej. Państwo powinno utworzyć taki system, który pozwoli jednostce na rozwój a jednostka zobligowana jest dbać o dobro wspólne. Chadecja przyjmuje zasadę solidaryzmu społecznego, zakładającego wspólnotę interesów wszystkich obywateli.

Podsumowując zebrane dane (tab. 1.1), możemy zauważyć zdecydowanie większą rolę organizacji pozarządowych w państwach o poglądach liberalnych (tab 1.2), które z góry zakładają ograniczenie wpływu państwa na życie społeczne obywateli, co gwarantuje organizacjom większą różnorodność pogładową. W przypadku doktryn konserwatywnych stosunek jednostki do państwa jest natomiast inny. Zakłada, że jednostka przez swoje dalej niezależne działania będzie w dużej mierze wspierać tradycję, zapewniając dominację organizacjom pozarządowym nawiązującym do tradycji.

Tabela 1.1 – Podsumowanie wiadomości dotyczących analizy doktryn politycznych

Doktryna	Podstawowe wartości	Rola organizacji pozarządowych
Liberalna	Wolność człowieka, indywidualizm jednostki	Znacząca, zakłada inicjatywę obywatelską jako trzon życia społecznego
Konserwatywna	Tradycja, religia, ważność aktualnego stanu rzeczy	Zauważalna, ograniczona jednak słabością jednostki ludzkiej i granicami wyznaczonymi przez tradycję
Komunistyczna	Władza ograniczona do niewielkiej grupy ludzi, możliwości represji, kolektywizm	Nieistniejąca lub praktycznie nieistniejąca, z racji przeniesienia inicjatywy społecznej w pełni na państwo
Socjaldemokratyczna	Państwo w roli strażnika najsłabszych, ważność pluralizmu społecznego, odrzucenie walki klas i dyktatury proletariatu	Kluczowa, stanowi główny filar rozwoju i podrymania społeczeństwa obywatelskiego
Chrześcijańsko-demokratyczna	Solidaryzm społeczny, subsydiarność państwa, jeden wiodący kompas moralny	Ważna, zakłada dychotomię interakcji budujących społeczeństwo w postaci (obywatel-reformator) <-> (państwo-strażnik)

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 1.2 – klasyfikacja doktryn na podstawie opinii własnej

Źródło: Opracowanie własne.

Otoczenie prawne w RP dla organizacji pozarządowych

Podstawy prawne działalności organizacji pozarządowych w Polsce gwarantowane są w Konstytucji zapisami rozdziału I art. 12 i rozdziału II art. 58 ust. 1, które jasno mówią:

„Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.”

oraz

„Każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się.”

Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia organizacji pozarządowych, jednak w przeciwieństwie do większości doktryn liberalnych nakłada na ich cele pewne ograniczenia, zakazując odnoszenia się w ich programach do metod totalitarnych i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, jak i tych dopuszczających dyskryminację rasową czy narodowościową¹.

Ustawa o fundacjach mówi o zgodności jej celów z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej a ustawa o stowarzyszeniach głosi równość poglądów, bez względu na przekonania, promując czynne uczestniczenie w życiu publicznym².

Prawna rejestracja fundacji i stowarzyszeń w Polsce nie jest procesem trudnym. W przypadku fundacji minimalna liczba członków nie jest sprecyzowana, można nawet zostać powołanym poprzez zapis w testamencie³. Stowarzyszenie natomiast wymaga minimalną liczbę siedmiu osób⁴ w przypadku stowarzyszeń rejestrowych, a trzech⁵ w przypadku zwykłych. Wszystkie te instytucje wymagają sporządzenia odpowiedniego regulaminu czy też statutu, jak i dopełnienia prostych formalności i złożenia ich do odpowiedniego organu⁶.

Rzeczpospolita Polska w zapisach prawnych od Konstytucji po ustawy nadaje zaawansowany zakres wolności w temacie działalności celów stowarzyszeń i fundacji, promując tym samym aktywność społeczną obywateli, szerząc zasady równości poglądów i wolności ekspresji.

Organizacje pozarządowe w działaniu

Przykłady tego typu działalności można dostrzec każdego dnia wokół nas. Caritas⁷, katolicka organizacja charytatywna, udzielająca pomocy doraźnej i długofalowej, finansowej

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Art. 13, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

² Wstęp do ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97; Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach., Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104.

³ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach Art. 2, Art. 3, Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97. <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19840210097>., [dostęp: 18.12.2020].

⁴ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach” rozdz. 2 art. 9, Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104. <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19890200104>, [dostęp: 18.12.2020].

⁵ Tamże, art. 40 ust.2

⁶ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97, Art.5 i Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach rozdz. 2 art.9 oraz rozdz. 6. art. 40, Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104.

⁷ Caritas, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Caritas_\(organizacja\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Caritas_(organizacja)), [dostęp: 18.12.2020].

i materialnej osobom potrzebującym, WOŚP⁸, który przekazał na rzecz walki z COVID-19 sumę blisko 20 milionów złotych, Robert Lewandowski⁹, który wraz z żoną co roku wspiera ubogie i potrzebujące rodziny, angażując się również w akcję „Głos dzieci”. Przykłady wpływu organizacji pozarządowych na otoczenie społeczne możemy także odnaleźć w środowisku lokalnym. Spektrum działalności stowarzyszeń i fundacji dopełnia działalność w skali miast i wsi, na przykład działające w Raciborzu Towarzystwo Miłośników Ziemi Raciborskiej, które jest raciborską organizacją pozarządową, zajmującą się głównie działalnością społeczną i kulturalną – zachowaniem lokalnych tradycji, kultury i historii, szerzeniem wiedzy o raciborszczyźnie, działalnością charytatywną, pomocową, społeczną, na rzecz osób potrzebujących¹⁰ i podobne organizacje, takie jak towarzystwa miłośników ziem żywieckiej, pszczyńskiej, wodzisławskiej, działając lokalnie w niewielkich miastach i wsiach zajmują się podtrzymywaniem kultury i tradycji tzw. „małej ojczyzny”, zrzeszając czasem bardzo niewielkie społeczności, które są w stanie podtrzymywać lokalny folklor przez bardzo długi okres czasu. Tego typu mikroorganizacje, działające w skali całego kraju kolektywnie, mają ogromny wpływ na podtrzymywanie kultury narodu polskiego. Te przykłady pokazują pełne spektrum różnorodności organizacji pozarządowych funkcjonujących w Rzeczpospolitej Polskiej.

Podsumowanie

Na podstawie zgromadzonych danych możemy stwierdzić, że fundacje mają niebagatelny wpływ na społeczeństwo obywatelskie. Żyją one bowiem w symbiozie z państwem, będąc w stanie wspomagać je w niektórych dziedzinach, zrzeszają one ludzi o podobnych zainteresowaniach, pozwalając im się rozwijać i uczyć swych idei innych, podtrzymują tradycję narodu, przekazują w ręce ludzi niebywałą siłę, którą mogą wpływać na swoje otoczenie, a na większą skalę na cały kraj. Stowarzyszenia i fundacje stanowią ważny element wolności obywateli, dając im wolność ekspresji bez zagrożenia ze strony władz, tworząc społeczeństwo pluralistyczne.

Pluralizm, wolność zrzeszania się, wolność ekspresji są kluczowymi normami demokracji, która zapewnia obywatelom możliwości zrzeszania się w organizacjach pozarządowych zapewniając im ważną rolę w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego, jako elementu wolności obywatelskich, a te z kolei motywują i aktywizują ludzi – stanowiąc fundament myśli równości i dobrowolności w państwach demokratycznych.

Bibliografia:

1. Caritas, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Caritas_\(organizacja\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Caritas_(organizacja)).

⁸ WOSP <https://www.wosp.org.pl/aktualnosci/20-milionow-na-walke-z-koronawirusem>, [dostęp: 18.12.2020].

⁹ Robert Lewandowski wspiera ubogie dzieci, <https://www.unicef.pl/O-nas/Nasz-zespol/Ambasadorowie-Dobrej-Woli-UNICEF/Robert-Lewandowski>, [dostęp: 18.12.2020].

¹⁰ Uczniowie naszej szkoły realizują projekt historyczny w ramach Programu „Młodzież w działaniu”, <http://tmzr.blogspot.com/>, [dostęp: 18.12.2020].

2. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Art. 13, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
3. Robert Lewandowski wspiera ubogie dzieci, <https://www.unicef.pl/O-nas/Nasz-zespol/Ambasadorowie-Dobrej-Woli-UNICEF/Robert-Lewandowski>
4. Uczniowie realizują projekt historyczny w ramach Programu „Młodzież w działaniu” www.tmzr.blogspot.com/
5. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984r. o fundacjach, Dz.U. 1984 nr 21 poz. 97.
6. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, Dz.U. 1989 nr 20 poz. 104.
7. WOSP, <https://www.wosp.org.pl/aktualnosci/20-milionow-na-walke-z-koronawirusem>